

ravni, in k temu prispevata predvsem mednarodnost in interdisciplinarnost prispevkov. Želja po večji angažiranosti humanistike pri raziskovanju razmerja med ljudmi in živalmi, ki sta jo urednici zapisali v uvodu, se je z delom *Književna životinja* v veliki meri že uresničila. Raznovrstni zorni koti, iz katerih se avtorji lotevajo analize pomena živali v različnih kulturah, omogočajo izredno zanimive interpretacije in spodbujajo ponovni premislek o človeškem dojemljanju živali. Prispevki jasno pokažejo, da se je človek že od nekdaj razumel v primerjavah z živalskim svetom, in to ne glede na to, ali je o tem pripovedoval zgodbe, slikal živalske motive ali o njih pisal pesmi. Živalim so (bile) pogosto pripisane osebnostne poteze ljudi, živali so veljale za pomočnike pri čaranju in čarovništvu, živali so v zgodovini predstavljale simbole itn.

Književna životinja. Kulturni bestiarij – II. dio je izredno kakovostno, bogato in izčrpno delo, ki zapolnjuje opazno vrzel v raziskovanju razmerij med človekom in živaljo, tako na Hrvaškem kakor pri nas. Z izdajo v angleškem jeziku bi bila monografija nedvomno še odmevnejša in odlično sprejeta tudi v širši mednarodni skupnosti.

Simona Klaus

Mariam M. Kerimova, *Žizn', otdannaja nauke. Sem'ja etnografov Haruzinyh. Iz istorii rossijskoj etnografii (1880–1930-e gody)*. Moskva: Vostočnaja literatura, 2011 (759 str., ilustr.).

V letu 2011 je izšla knjiga o družini Haruzin – družini, ki ima še danes izreden pomen za ruski znanstveni svet. Gre za prvo delo, ki raziskovanje etnoloških vsebin treh bratov in sestre postavlja v kontekst takratnega časa in ruske družbe ter z vsem spoštovanjem obravnava ves njihov raziskovalni opus. M. M. Kerimova je s tem delom rekonstruirala pomen družine Haruzin za rusko in tudi evropsko etnologijo.

Pričujoče delo je znanstvena biografija štirih sorojencev, ki so se vsi raziskovalno posvetili etnologiji. Pri tem so obravnavani tako njihovo otroštvo, medsebojni odnosi in zasebno življenje (vključno z osebnimi nazori in stališči, prijateljevanji itn.) kot tudi njihove poklicne poti: študijska leta, posvečanje etnologiji, obravnava objavljenih del. V knjigi je podan podroben vsebinski in strokovno-kritični pregled knjig, člankov in drugih prispevkov vseh štirih, predstavljeno je njihovo delovanje v društvi, revijah in na univerzah. Povzetki objavljenih del so izredno podrobni, tako da je bralec natančno seznanjen z njihovimi interesi in raziskovalnimi poudarki. Skupna raziskovalna točka vseh štirih je bila tipologija in transformacija bivališč pri različnih narodih, vsi pa so tudi dobro sodelovali z osrednjimi in obrobni ruskimi muzeji.

Knjiga se začne s splošnejšim uvodom o družini in takratnih družbenih, umetniških in znanstvenih razmerah v Rusiji, nato pa so naslednja poglavja namenjena vsakemu članu družine posebej: prvo Mihailu Nikolajeviču Haruzinu, drugo Nikolaju Nikolajeviču Haruzinu, tretje Alekseju Nikolajeviču Haruzinu in četrto Veri Nikolajevni Haruzini. Vsako prinaša znanstveno biografijo, kjer je poleg dosežkov in uspehov v znanosti opisan tudi notranji svet vsakega od njih. Po sklepu sledijo tri priloge: 1. celotno dopisovanje med Nikolajem N. Haruzinom in Vasilijem V. Kandinskim² (spoznala sta se med študijem prava leta 1885), 2. Pregled knjižne

² Op. ur.: O tem je avtorica podrobno pisala v članku »Nikolaj Haruzin in Vasilij Kandinski« v *Traditiones* 36 (1), 2007: 229–264 (DOI: 10.3986/Traditio2007360116).

zapuščine Haruzinov in arhiv Alekseja N. Haruzina, ki ga hrani Oddelek redkih knjig znanstvene knjižnice Moskovske državne univerze: ohranjenih je 7500 enot ruskih in tujih knjig, znanstvenih besedil in umetniških del, 3. študijski programi Vere N. Haruzine in program Nikolaja N. Haruzina za etnologijo kot samostojni univerzitetni študij.

Avtorica v uvodu poudarja bistrost in delavnost treh bratov in sestre, odraščanje v ljubeči in povezani družini, njihovo sledenjem lastnim idealom, notranjo samostojnost in široko izobrazbo. Bili so zelo navezani drug na drugega, kar se kaže tudi v medsebojnem sodelovanju ne le v zasebnem, temveč tudi poklicnem življenju. Vsi so namreč vsaj del svojega življenja posvetili etnologiji.

Mihail N. Haruzin (4. 6. 1859–25. 9. 1888) je bil po izobrazbi arheolog; zanimala ga je folklor Rusov in drugih severnih Evropejcev. Raziskoval je življenje donskih Kazakov ter leta 1885 izdal knjigo *Svedenija o kazackih obščinah na Donu* (Podatki o kazaških občinah na Donu). Pozoren je bil predvsem na njihovo vsakdanje življenje, izrabo zemlje, proces postopne transformacije kmečkega življenja, položaj ženske v kazaški družini itn. Leta 1888 je izdal knjigo *Baltiškaja konstitucija. Borodickaja gora v Estlandii* (Baltska konstitucija. Borodska gora v Estoniji).

Nikolaj Nikolajevič Haruzin (7. 9. 1865–25. 3. 1900) je študiral civilno pravo. Posvetil se je raziskovanju teoretično-metodoloških vprašanj vede v 19. stoletju in raziskoval življenje Čečencev in Ingušev. Monografijo *Russkie lopari. Očerki prošlogo u sovremennogo byta* (Ruski Laponci. Članki o preteklosti v sodobnem življenju, 1890) o življenju in navadah v ruskih naseljih Kolskega polotoka (ljudstvo Sami) je napisal na podlagi primerjalnega gradiva, tj. na podlagi zgodnjih in sodobnih virov. Gre za prvo delo, posvečeno življenju in kulturi tega ljudstva.

Nikolaj Haruzin je bil urednik znanstvene revije *Etnografičeskoe obozrenie. Sbornik svedenij dlja izučenija byta krest' janskogo naselenija Rossii* (Etnografski razgledi. Zbornik prispevkov o raziskovanju življenja kmečkega naselja v Rusiji, 1889–1916) ter s sestro Vero eden od utemeljiteljev etnologije kot samostojnega študija. Nikolaj in Vera Haruzin sta namreč zaslužna za začetke predavanj etnologije kot posebne znanstvene discipline na ruskih fakultetah. N. N. Haruzin je študente seznanjal z najpomembnejšimi deli zahodnega sveta. Avtorica še posebno pozornost nameni prvi ruski izdaji Nikolajevih sistematičnih predavanj iz etnologije. Leta 1876 je bila ustanovljena antropološka katedra na Fakulteti za fiziko in matematiko na Moskovski univerzi. Nikolaj Haruzin se je ves čas boril za obstanek študija. Umrli je zaradi srčne odpovedi.

Aleksej Nikolajevič Haruzin (29. 2. 1864–8. 5. 1932) je bil po izobrazbi magister zoologije, se je pa že na fakulteti ukvarjal z antropologijo in paleoantropologijo, zanimali sta ga tudi teorija in praksa vrtnarstva in vrtičkarstva. Poklicno pot si je krojil predvsem na državnih političnih položajih, vendar se je posvečal tudi antropološkim raziskavam ljudstev Kraljevine Rusije, predvsem Kazakov. Delo *O zemskih načal'nikah* (O lastnikih zemljišč, 1902–04) je ostalo v rokopisu, o Kazakih pa je izdal knjigo *Kigizy Bukeevskoj ordy. Antropološko-etnoličeskije stat'i* (Kirgizi v Bukevskem okolišu. Antropološko-etnološki članki). Aleksej se je ukvarjal tudi s splošno slovansko problematiko; v tej povezavi je napisal delo v obliki popotnih zapiskov *Bosnija-Gercegovina. Očerki okkupacionnoj provincii Avstro-Vengrii* (Bosna in Hercegovina. Članki o okupirani avstro-ogrski provinci). Zadnje delo Alekseja Haruzina je bilo *Slavjanskoe žiliš'e v Severo-Zapadnom krae* (Slovansko bivališče v severozahodnih deželah), v katerem obravnava bivališča na celotnem severozahodnem slovanskem delu Evrope.

Za nas je še posebej zanimivo poglavje o Sloveniji in Slovencih v delih Alekseja in Vere Haruzin. Leta 1901 sta prispela v Kranj, kjer sta preživela ves avgust, Aleksej pa je prišel v Slovenijo še enkrat v naslednjem letu. Rezultat teh potovanj so Aleksejevi članki, ki so nastali 1902–1903: Avstrijska Krajna (Avstrijska Gorenjska) (v reviji *Rodik*), Nacionalna evolucija slovincov (Nacionalni razvoj Slovencev) in Krajinski krjaž i ego čudesnye javlenija (Gorenjski grebeni in njihove čudovite pojavnosti) (v reviji *Ruskij vestnik*), članki Krest'janin Avstrijskoj Krajny i ego postrojki, Materialy po istorii razvitiya slavjanskij žilišč. Žilišče sloveincev Verhnej Krajny (Kmet na avstrijskem Gorenjskem in njegove gradnje, Gradivo o zgodovini razvoja slovanskih bivališč. Bivališče Slovencev na zgornjem Gorenjskem) (v reviji *Živaja starina*). Članki so obogateni s številnimi fotografijami, govorijo pa o zgodovini, jeziku, uradnem statusu slovenščine, nemško-slovenskem odnosu. Vera Haruzina je napisala članek Krajna (Gorenjska) (v reviji *Estetstvoznanie i geografija*), v katerem gre za bolj poetične opise narave, hrane, zgodovine, ljudi, družine itn.

V Sloveniji je bil odziv na navedene članke izredno dober, pojavili so se celo pozivi, da bi članke prevedli v slovenščino, saj tako dobro opisujejo posamične pojave, da bi se še sami Slovenci lahko iz njih marsičesa naučili.

Aleksej Haruzin je bil leta 1932 obsojen na triletno prisilno delo, vendar naj bi že 8. 5. 1932 tragično umrl zaradi srčne odpovedi v Stalinovih ječah, prav tako tragična je bila smrt njegove soproge in sinov. Po tej tragediji si ni nihče drznil objektivno oceniti znanstvene dediščine Haruzinov. Vsa imena Haruzinov in njihova pomembnejša dela je prvič omenil šele Sergej A. Tokarev v *Istorii ruskoj etnografii* (Zgodovina ruske etnografije, 1966); označil jih je za »vidne predstavnike evolucionizma 19. stoletja«.

Vera Nikolajevna Haruzina (17. 9. 1866–15. 5. 1931) je bila najmlajša in naj bi imela največ čuta za umetniški stil, slikovit jezik in za podrobne opise. Bila je navdušena za etnologijo; vse, kar je delala in napisala, je bilo povezano z etnologijo: posvečala se je muzealstvu ter se v raziskavah opirala na psihologijo in sociologijo. Pomemben vir o življenju Haruzinovih so prav Verini dnevniki, v katerih je opisana vsa moskovska družba druge polovice 19. stoletja in njeni družbeno-politični nazori.

Njena prva knjiga *Na severe* (Na severu, 1890) so slikoviti popotni spomini na potovanje po severu Rusije z bratom Nikolajem. Pomembnejši del etnološkega delovanja Haruzine so tudi poljudnoznanstveni članki o Votjakih (1898), Laponcih (1902), Gorenjski (1902), Jukagirih (1904), Tunguzih (1928).

Vera Haruzin se je posvečala tudi folklori in folklorni umetnosti (otroške igre, različna obredja, gledališče), o čemer je napisala več člankov, npr. Primitivnye formy Dramatičeskogo iskusstva (1927–1928), Igruški u malokul'turnij narodov (1907). Objavljala je tudi avtorske zgodbe, pravljice in druga umetniška dela, v katerih je uporabila etnografske motive. Za posebna dosežka Vere Haruzin veljata zbirki pravljič *Skazki russkij inorodcev* (Pravljice ruskih tujcev, 1898) in *Afrikanskije skazki* (Afriške pravljice, 1919).

Vera je bila prva profesorica etnologije v Rusiji: predavati je začela leta 1907 in je s kratkimi predleski predavala do konca leta 1924. Leta 1909 je izdala učbenik *Etnografija*, v katerem je obravnavala predvsem verovanja različnih narodov Rusije.

Pomemben, bogat in zanimiv vir za to delo so Verini dnevniški zapiski, ki pričajo o njenem življenju in o življenju njenih bratov. Prav iz njih izvemo, da so se Haruzini družili s takratnimi

vodilnimi ruskimi znanstveniki, umetniki in humanisti (A. A. Fet, I. S. Aksakov, D. P. Botkin, G. A. Račinskij, N. I. Romanov, F. E. Korš, Z. N. Gippius, V. V. Kandinski, E. N. Elcenskij idr.) in so bili tako člani osrednje inteligence v takratni ruski družbi.

Različnih znanstvenih objav Haruzinov je več kot 300: učbeniki za fakultete, monografije, analitični članki, popotni zapisi, znanstveni programi za različne etnografske problematike, zgodovinsko-politične objave, kritični zapisi in recenzije, pa tudi spomini in dnevniki. Zanimale so jih socialno-ekonomske in pravne posebnosti različnih ruskih območij, razvoj in transformacija bivanja skozi stoletja – od daljne preteklosti do konca 19. stoletja. Osrednja točka njihovega interesa so bili predvsem kompleksni pojavi v razvoju prvotnih družbenih odnosov pri različnih ljudstvih sveta. Njihove raziskave so bile ena glavnih smernic za zahodnoevropsko, ameriško in rusko etnologijo v času njenega nastanka in znanstvenega oblikovanja ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja. Vsi so raziskovali etnično zgodovino prebivalcev Rusije, predvsem severnoruskih regij: verske posebnosti, značilnosti bivanja, šeg in navad, nravi, verovanj itn.

Avtorica je na osnovi arhivske dokumentacije in dnevnikov skušala podati kar najpopolnejšo raziskavo življenja in znanstvene dejavnosti Haruzinov ter osvetlila to obdobje znanstvene dejavnosti tako, da bi popravila dosedanje nepravilnosti; pokazala je na individualnost v določenih izbranih temah v znanstvenih delih Haruzinov, razkrila cilje, metode in prijeme njihovih znanstvenih izsledkov v kontekstu raziskovalnih smeri, smernic in šol 19. in prve tretjine 20. stoletja; pokazala je zasluge in znanstvene dosežke Haruzinov, opredelila novosti in aktualnosti v njihovih delih za nadaljnji razvoj etnografske vede 20. in 21. stoletja.

M. M. Kerimova posebej poudari željo, da bi bila ta knjiga sprejeta v zgodovino ruske etnologije, saj prinaša nove izsledke in pomembne podatke, ki so neogibni tako pri obravnavi zgodovine razvoja etnologije kot pri obravnavi posamičnih tematskih polj, ki jih najdemo že v delih Haruzinov.

Saša Babič

My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít.

Ur. Gabriela Kiliánová, Eva Kowalská in Eva Krekovičová. – Bratislava: Veda, 2009. – 722 str.

Obsežna monografija »Mi in drugi v sodobni družbi«, s podnaslovom »Oblikovanje in transformacije kolektivnih identitet«, je izšla že pred dobrimi tremi leti, vendar opozorilo nanjo z nekoliko zapoznelim odmevom vrednosti izdaje ničesar ne odvzame, saj gre za temeljno sodobno in zagotovo visoko referenčno delo slovaške humanistike in družboslovja. Je delo večdisciplinarne skupine 22 avtoric in avtorjev, ki so bili od konca leta 2002 pri Centru odličnosti Slovaške akademije znanosti vključeni v štiriletni raziskovalni projekt »Kolektivne identitete v sodobnih družbah. Območje Srednje Evrope. Procesi oblikovanja, reprodukcije in transformacije kolektivnih kategorij in identitet«. Sodelovalo je 27 raziskovalk in raziskovalcev iz akademjskih inštitutov različnih profilov (etnologija, filozofija, germanistika, zgodovino-pisje, orientalske študije, politologija, religiologija, sociologija in socialna psihologija); projekt je vodila etnologinja Eva Krekovičová.

Skupina se je spoprijela z aktualno in zahtevno problematiko, za katero so značilna zapletena razmerja, preplatenost političnih, etničnih, nacionalnih, jezikovnih in kulturnih mej, vezi med